

השם: יפעת

מאת: מרים אהרוני

א. איך שם נולד

שאלת השם ליישוב שלנו עלתה כבר בתחילת ינואר 1952, עם קבלת ההחלטות הראשונות על איחוד בין קבוצת השרון לפלג "האיחוד" בגבת והקמת קיבוץ חדש. הנושא לא עמד אומנם בראש סדר הקדימויות, אבל היתה הסכמה שהוא מהותי וחשוב: שם הוא עניין גורלי, חקוק לדורות.

ועדת הביצוע – ועדה משותפת גדולה, שבה נדונו כל התוכניות והעניינים הגדולים והקטנים הקשורים ליישוב החדש (שנקרא לעת עתה "הנקודה") – מינתה מתוכה שני חברים שיציעו את התהליך לקביעת השם: **חיים גלעד** (קבוצת השרון) ו**חיים גבתי** (גבת). היה ברור מאליהם שכל החברים צריכים להיות שותפים להחלטה על השם, אך הובהר לכול שהחלטת החברים אינה סוף פסוק, כי הזכות לקבוע את שם היישוב אינה של מייסדיו, כי אם של המדינה, באמצעות ועדת השמות הממשלתית.

תשובת ועדת השמות לצוות היתה ברורה: העיקרון המרכזי המנחה את עבודת הוועדה הוא החייאת שמות עבריים של יישובים יהודיים היסטוריים, שעליהם או בסביבתם מוקם היישוב החדש. אם אין יישוב יהודי היסטורי בסביבה הקרובה, שוקלת הוועדה באהדה את בחירתם של המיישבים, אף כי אין היא רואה עצמה מחויבת לרצונם.

חיים וחיים הציעו שהעניין יידון תחילה בנפרד באסיפת כל אחד מהגופים המתאחדים, ואחר כך יובא לדיון ויוכרע באסיפה משותפת. שניהם חשבו שמדובר בהליך קצר, מהיר ויעיל. עד מהרה התברר כמה טעו.

ב. מחלוקת

במוצ"ש, ז' טבת תשי"ב [5.1.1952] נערכה בקבוצת השרון שיחה ראשונה בעניין השם (בקבוצת השרון לא היתה "אסיפת חברים", היתה "שיחת חברים"; ההבדל היה עמוק ומהותי, לא רק סמנטי, אבל לא זה המקום להרחיב בעניין). אחרי **שחיים גלעד** הציג את ההנחיות והסייגים של ועדת השמות, ביקשו החברים מחיים לברר תחילה האם היו יישובים יהודיים היסטוריים בגבעות שעליהן תקום הנקודה ובסביבתן. אם לא ימצא יישוב קדום שמחייב אותנו, אזי – אמרו החברים – כדאי למצוא שם חדש, נאה וקצר (בן מילה אחת), רצוי שם המבטא את שאיפתנו לחידוש היאחזות העם במולדתו (שם חקלאי).

האסיפה של חברי גבת-איחוד נערכה יומיים לאחר מכן. החברים באסיפה דחו מכל וכל את הגישה ההשרונית וקבעו בנחרצות כי שם המקום החדש חייב לכלול את השם "גבת". הנימוקים נטענו בסערת רגשות: השם "קבוצת השרון" דבק בקבוצה במקרה בתקופת התגבשותה, לכן קל-לכאורה להשרונים לוותר עליו; לא כך "גבת", ששמה הוא הצורה העברית של היישוב היהודי "גבתא" שהיה בתחומי ציפורי מתקופת בית שני ונשמר בשם הכפר הערבי ג'בתא שעל מקומו הוקם הקיבוץ לפני 25 שנה. לשם "גבת" מחוברים החברים בלב ונפש; עלול אפילו להיות מצב, ח"ו, שיחיד או משפחה יחליטו להישאר בקיבוץ המאוחד ובלבד שלא להיפרד מהשם גבת, והרי אנו נאבקים על כל נפש! והעיקר: לא בא בחשבון שהשם היקר כל-כך ללב, שם שהוא סמל לתנועה בארץ ובגולה, יהיה "נחלת היורשים" הנשארים במקום, בעוד "המייסדים האמיתיים" גולים ממנו בכאב וצער. יש לדרוש העברת השם "גבת" עם ההולכים ולא למסור אותו לידי מי שלא הקים את גבת. רק אם הדבר לא יתקבל, יהיה צורך למצוא שם אחר, שבכל מקרה צריך לשמר את מורשת השם.

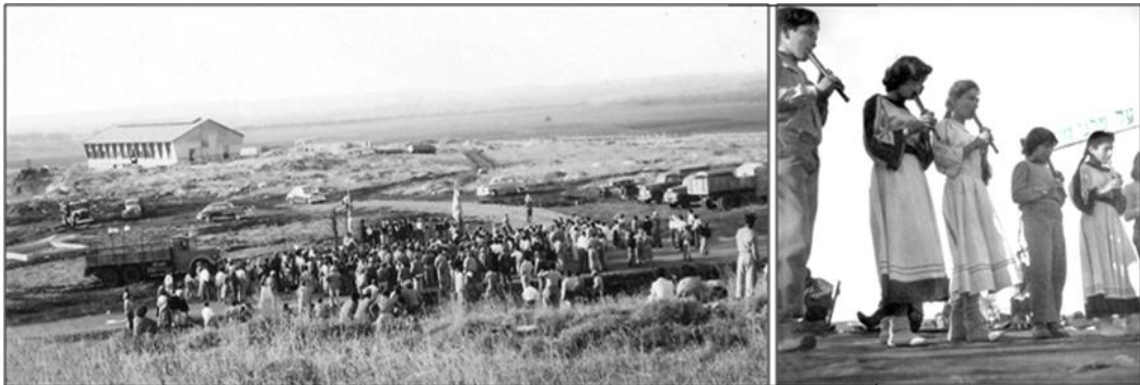
באסיפה עלו כמה הצעות: "גבת האמיתית", "רמת גבת" (שיש בה רמז גם לרמת דוד), "גבת עלית" (תיאור טופוגרפי וגם מטפורי), "גבת של מעלה" (כנ"ל, על משקל ירושלים-של-מעלה, הרוחנית). כזכור, חלק מן השמות הללו דבקו ביפעת בראשיתה, במיוחד השם "גבת למעלה", שהפך בפי הליצנים שלנו ושל האזור ל"גוואטמלה"...

בקבוצת השרון התקבלה עמדת החברים בגבת בפליאה ואכזבה. איך ייתכן שחבריהם דורשים שהשם החדש יהיה "גבת", או יכל את "גבת" בצירוף כזה או אחר, מבלי להתחשב ברצון וברגישויות של השותף להקמת הבית החדש? איך אינם מבינים שאין לזה סיכוי להתקבל?

התגובה בגבת לשאלות האלה היתה נרגזת: קבוצת השרון מציעה שם חדש לנקודה, ויתור גמור על מורשת השם היקר? האינם מבינים שרעיון בלתי מציאותי זה אינו יכול להתקבל בגבת: המחלוקת העמיקה.

ג. התקרבות

בנטיעת העצים המשותפת בנקודה בט"ו בשבט תשי"ב (נדחתה ל-י"ט בשבט בגלל הגשמים), שרתה התרוממות רוח, שמקורה בהרגשת שותפות ליצירה חדשה מבראשית. האירוע החגיגי עמעם במקצת את חריפות המחלוקת והוליד רצון טוב הדדי. כאשר עלה לדיון נוסף עניין השם באסיפת חברי גבת-איחוד שבועיים לאחר מכן (29.2.1952), כבר הורגשו סדקים בהכרחיות הדבקות בשם "גבת": למרות שהזכר שוב החיבור הרגשי העמוק ל"גבת" וצויינו הקשרים של השם הזה לתנועה וידידים שיכולים להיות לנו לעזר, היו לא מעט חברים שתמכו בעמדה מרוככת יותר: צריך להפסיק את התלות המשעבדת בזכרונות העבר, לשים מאחור את האבל על מה שהיה ולגייס את כל הכוחות לבניית חברה מאוחדת חזקה. אם יידרש ויתור על השם "גבת" למען שלום-בית וקירוב לבבות עם חברי קבוצת השרון, צריך לוותר בשמחה, מתוך דאגה לעתיד החברה המאוחדת הנבנית.

הנטיעה הראשונה, יום שישי י"ט בשבט תשי"ב, 15.2.1952

ד. איחוד השרון-גבת

לקראת מועד טקס הנחת אבן הפינה, דנה ועדת הביצוע במשבר השם. בישיבה זו הוצע לתת ליישוב שם זמני, שיכיל את שני השמות – גבת והשרון, ולהחליט על שם הקבע מאוחר יותר.

ההצעה הובאה לשיחה בקבוצת השרון ביום יט' בניסן תשי"ב (14.4.1952) הוחלט:

א. מסכימים לשם זמני לתקופה מסוימת, אך יש להחליט על **העיקרון** לשם חדש לפני יריית אבן הפינה. ב. שלבי הבירור: לקיים בשלב ראשון שיחות נפרדות, כאשר בכל שיחה משתתפים מספר חברים מהקבוצה השנייה, ואחר כך לקיים שיחה משותפת.

בשיחה הבאה, כעבור יומיים (תדירות השיחות בקבוצת השרון מעוררת השתאות), השתתפו כנציגי גבת: **חיים גבתי, יהושע גולדהור ואליעזר שושני**. חיים תיאר לחברי השרון את הרגישות הגדולה בגבת לעניין השם והרקע להחלטת החברים שהשם 'גבת' ייכלל בכל צורה של שם הקבע.

אחר כך הסביר מדוע אין לעמוד עם סטופר על משך הזמן לשם הזמני. "לעניין השם צריך לתת זמן ושהות", אמר גם יהושע (שדיבר בשעתו בגבת בנחרצות על שימור שם גבת בנקודה החדשה). "נחליט עליו לא מתוך חיפזון, כי אם מתוך שיקול דעת, בלי עצבנות ובלי דחיקת הקץ". אליעזר הוסיף: "הדרישה שלכם להחליט על עיקרון לשם הקבע ליישובנו לפני הנחת אבן הפינה עלולה לגרום לדחיית התחלת הבנייה, וזה כבר מסוכן מאוד. עליכם לוותר על הדרישה הזאת ולהסכים לתחילת מלאכת הבניין לאלתר. זה יוכיח שיש בנו הכוח להתגבר על עניינים משניים בחשיבותם ולהתמקד בעיקר". חברים רבים התבטאו בהמשך. "הדיון היה רציני ונוקב", כתב שמחה ארצי ב"פנקס הקהילה" שניהל.

עוד יומיים עברו, ובהשרון התקיימה שיחה שלישית. זאת היתה שיחה טעונה מאוד, מרובת משתתפים ודוברים – חלקם התבטאו בחומרה ובתוקף, אך רובם נקטו קו מתון יותר של פשרה ופיוס ותמכו בויותר על מגבלת הזמן לשם הזמני.

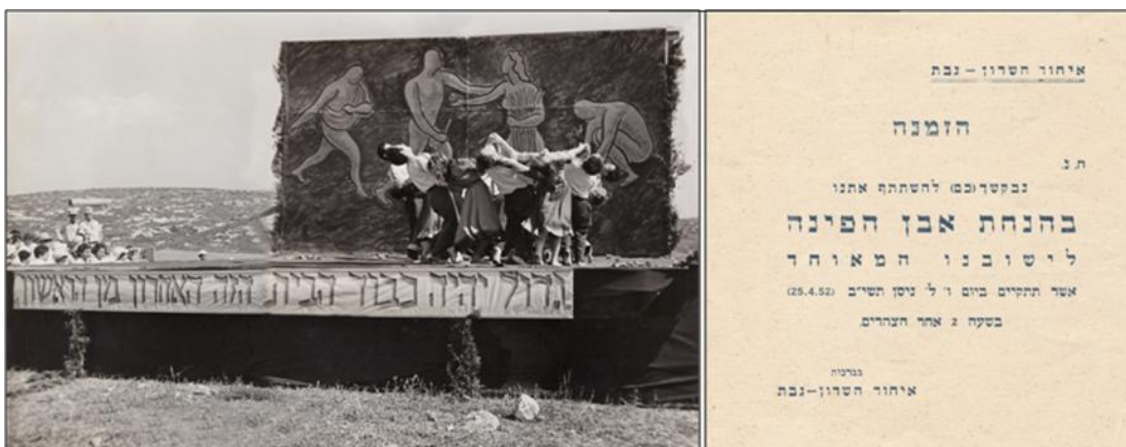
האסיפה של גבת שדנה בהצעה לשם זמני התקיימה במוצ"ש 19.4.1952 בהשתתפות צבי בן-שחר, זאב משי וישראל ביטמן מקבוצת השרון. צבי דיבר בהתרגשות ניכרת: "לא רק מייסדי גבת עוקרים ממקומם, גם אנחנו עוקרים ממקומנו. אומנם בחרנו בדבר מרצוננו, אבל אין זה מקטין את הזעזוע והמכאוב הכרוכים בזה. לנו ברור היה שליצירה המשותפת ייקרא שם חדש. היינו בטוחים שהדבר ברור גם לכם, הרי מדובר על התמזגות ושותפות של שני גופים שווים, לא על היטמעות של גוף קטן ושולי בגוף גדול ודומיננטי. איך קרה שאין גם אצלכם ההבנה שהשם צריך להיקבע במשותף ולתת ביטוי לשני הגופים המתאחדים? איך אינכם מבינים שלא ייתכן שישמר רק שמה של גבת? אתמול אמר אצלנו חבר שמאותיות שני השמות אפשר לגזור את הצירוף 'גשר תבונה'. זה אומנם לא מתאים לשם של האיחוד שלנו, אבל זה חייב להיות הקו המנחה ליחס לכל הנושאים הכרוכים בהקמת יישובנו, אחרת נתקדם ממשבר למשבר".

חברים רבים דיברו באסיפה. אליעזר היה אחרון הדוברים: "נשאיר לעת-עתה כשם זמני את שני השמות ונדחה לתבונת החיים את ההמשך. כאשר נביא לדיון בבוא העת את שאלת השם בקבוצה המאוחדת, נחליט יחד אם להשאיר את שני השמות או אף אחד מהם. הצעתי היא להשאיר את ההחלטה איזה שם יהיה ראשון בשם הזמני בידי ועדת הביצוע".

הסיכום הזה התקבל ברוב קולות.

קבוצת השרון תמכה בסיכום הנ"ל בשיחה שנערכה יומיים אחר כך. ועדת הביצוע קבעה כי השם הזמני יהיה "איחוד השרון-גבת".

בזה יושרו ההדורים והרוחות נרגעו. טקס הנחת אבן הפינה נערך באווירה חגיגית נרגשת ביום שישי של אותו שבוע, ל' ניסן תשי"ב [25.4.1952] בהשתתפות כל החברים והילדים וגם מוזמנים רבים. העיסוק האינטנסיבי בשם היישוב נדחה למשך קרוב לשנתיים.

טקס הנחת אבן הפינה לאיחוד השרון-גבת, יום שישי, ל' בניסן תשי"ב, 25.4.1952

ה. תקלה

השם הזמני אומנם הרגיע את הרוחות מבית, אבל הדאיג את הגורמים החיצוניים: "ישוב אינו יכול להיקרא בשם זמני לאורך זמן", כתבה מזכירות ועדת השמות הממשלתית בירושלים. "עליכם לדון בעניין בהקדם ולהציע שם קבע ליישובכם". וכך, כאשר הבנייה בנקודה התקדמה בקצב מזורז, החל שוב לפעול צוות שמות למציאת שם הקבע.

באופן מפתיע, לא עלה באף אחת מן ההצעות שבהן דן הצוות צירוף הכולל את השם 'גבת': נראה כי חברי גבת השלימו עם השארת השם הזה "ליורשים" והפנו פניהם קדימה במקום לאחור. ביום 5.7.1954, עשרה ימים לפני המעבר ליפעת, שלח חיים גלעד מכתב תשובה לוועדת השמות ופירט בו את אחד-עשר השמות שכבר נדונו בצוות, בהם שמונה "שבאים בחשבון" ושלושה "שלא מצאו הד בציבור".

ההסתדרות הכללית של העובדים העבריים בא"י
השודך-גבת, קב' פועלים להתיישבות שיחופית בע"מ

רמת-דוד, 5.7.54

לכבוד
ועדת השמות הממשלתית
ירושלים

א.נ.

הנדון: שם קבע ליישובנו

מכתבכם מזום כ"ו בסיון (27 ביולי), מס' 661/1524

- את בירורינו הראשונים בוועדה אנו יכולים לסכם כך:
 - הנטייה הכללית היא לשם בעל משמעות היסטורית, הקשור עם הסביבה שלנו - המרחב של העמק המערבי והמרכזי, כולל שלוהות הרי אפרים והרי הגליל התחתון היורדות אל העמק.
 - בשלב הבאים: שמות המבטאים את אופיו החברתי-משקי של יישובנו או מצבו הטופוגרפי וכו'.
 - בסוג זה יכולים לבוא בחשבון גם שמות הקשורים עם עצמים שונים בסביבתנו: ואדיות, גבעות וכד'; שמות סמליים.
 - ג. בכל מקרה, כוונתנו היא לשם שבהיגוי ובכתיבתו לא יהיה מקום לשיבושים ולסירוסים, או לזיהוי עם מקום בעל שם דומה בסביבתנו, למשל: הורדנו הצעת השם 'עֲנִיבָר', משום דמיונו לעֲנִיבָר; או 'תְּבוֹר' (ע"ש העיר חבריא שהיתה בסביבתנו בימי התלמוד) משום דמיון הכתיב לתְבוֹר הסמוך וכו'.
 - ד. בכל מקרה, צריך שהשם יהיו עד כמה שאפשר קצר, בן שתי הברות, ועל משקל דְּבָרַת, נְצֵרַת וכד', כמובן מבלי לפסול שם אחר בעל צליל יפה ומתקבל על הדעת, גם אם לא יהיה על משקל זה.
 - ההצעות שהופיעו עד כה ואשר הננו רואים אותן כבאות בחשבון לעיון בהן, הם השמות הבאים:
 - עֲפָרַת (ע"ש העיר עֲפָרָה בעמק המזרחי)
 - תְּמָנָת (קיצור מתְמָנַת סָרַח, או תְּרַס, בהר אפרים).
 - לְבָנָת (קיצור מלְשִׁחוֹר לְבָנָת, שלדעת מקצת חוקרים היא כינוי לקישון).
 - גְּדִישׁ (כסמל לברכת האדמה)
 - גְּרָנָת (מלשון גורן).
 - בְּצָרַת (מלשון בציר וגם מכצר).
 - מְלָאָת (מלשון מְלָאָה, תבואה בהבשלתה)
 - ההצעות אֲשָׁפָר, אֲשָׁקָר וגתות לא מצאו הד בציבור.
- הננו רוצים לשמוע חוות דעתכם בקשר להצעות הנ"ל, ויחד עם זה הצעות חדשות, ויחד להגיע לידי סיכום אשר יספק את כל הצדדים.

בכבוד רב,

בשם הוועדה, חיים גלעד

ועדת המשנה לשמות יישובים של ועדת השמות הממשלתית ישבה על המדוכה, דנה ברשימת השמות והחליטה לאשר את השם **גדיש**.

משרד ראש הממשלה
ועדה השמות הממשלתית

ירושלים, תאריך: ט"ו באלול תשי"ד
18 בספטמבר 1954
מס': 661/1855

לכבוד
מר חיים גלעד
השרון-גבת (איחוד)
דואר גבת,

א.נ.נ.

הנדון: שם הקבוצה - ג.ד.ש.

ועדת המסנה לשמות יישובים אישרה פה
אחד את הצעתכם

ג.ד.ש

כשם הקבוצה ליישובכם, ותביא את השם לאישור רשמי
בישיבת המליאה של ועדת השמות הממשלתית שתתקיים
ביום א', כא' באלול ש.ז. 19.9.54.

בכבוד רב,

בן-ציון אשל
ועדת השמות הממשלתית

משהגיע מכתב האישור, נבהל הצוות שלנו: הרי ההצעות הללו עדיין לא הגיעו לדיון בציבור, המכתב נשלח לירושלים רק כדי להוכיח שאצלנו שוקדים על עניין השם ומתייחסים אליו ברצינות הראויה! טלפון בהול לוועדת השמות הממשלתית הסדיר את אי-ההבנה והדיון הפנימי נמשך. הצוות קיבל מן הציבור לא מעט הצעות נוספות לשמות, אף כי היתה כנראה לחבריו ציפייה למעורבות יותר משמעותית מצד החברים. עקיבא גושן התלונן: "אדישות מצד הציבור, שמקדיש לעניין אך מעט תשומת-לב והתעניינות, משמשת גורם מגביל בעבודתה של הוועדה".

בניפוי שעשה הצוות בישיבותיו הבאות נפל חלק ניכר מן השמות שנזכרים במכתב לוועדת השמות, בהם – מלבד אַשְפֹּר, אַשְפֹּר וגיתות גם עֶפְרַת, תַמְנָת, לְבָנָת, בְּצָרַת וגדיש.

מתקרבים להכרעה

ב-15 ביולי 1954 עברנו לנקודה החדשה, שנקראה ונרשמה בשם הזמני "איחוד השרון-גבת". הצוות המשיך לקבל הצעות, לשוחח עם המציעים, לשכנע את חלקם להסיר הצעותיהם, להתייעץ עם חברים נוספים, לבדוק, לסנן, לנפות, למיין... כאשר הקיץ כבר כמעט עבר ושנה חדשה ניצבה בשער, הבשיל העניין לפנייה אל הציבור. בנספח מיוחד לעלון ראש השנה תשט"ו, 27 בספטמבר 1954, הוצגו בפני החברים השמות העומדים לבחירה – חלקם עם נימוקי המציעים, לחלקם גם נימוקים נגד.

שם ליישובנו

הוועדה לענייני השם, שנקבעה בשעתה, עשתה מלאכתה אגב כמה וכמה הגבלות:

- א. העובדה שעד היום אין כל אסמכתא לקיומו של יישוב היסטורי במקום.
- ב. יישובנו אומנם חדש, אך דינו כיישוב ותיק לכל דבר – גם לגבי השם: לא כל שם ההולם יישוב צעיר מתאים גם ליישובנו.
- ג. הרצון או הנטייה מצד הרבה חברים שהשם יהיה בן מילה אחת.

א. גרנות

חיים גלעד:

גרנות נראה לי השם המתאים לנו ביותר:

א. השם 'גרנות' מבטא את הווייתנו החקלאית. הוא מסמל את חברתנו, שהיא בעלת ניסיון ורבת פעלים והישגים בשטח היצירה המשקית והחברתית, והאוספת עתה את פרי נסיונה זה הגורנה, כדי להוסיף "לדוש" בו ולהעטיר יצירה ומעשים.

ב. גם צורת הריבוי "גרנות" משמעות לה, והיא: איחודן של שתי גרנות ומיזוגן לגורן אחת מלאה של ברכה.

ב. תל קישון, נוף הקישון

נחמן תרדיון:

אנו חיים באזור הקישון. הקישון הוא הנחל הגדול ביותר בצפון הארץ הזורם אל הים התיכון, והוא נחרת בזכרון העם על ידי שירת דבורה: "נחל קישון גִּרְפָּם, נחל קדומים נחל קישון" (שופטים ה' כא').

יישובנו נשקף על פני אגם הקישון וסביבתו. כשם שבאזור הירדן ובאזור הירקון נושאים יישובים את שמות הנהרות הללו, יאה גם לאזורנו שאחד מיישוביו יישא את שם הנהר החשוב שבתחומו.

יהושע מחניימי:

"נוף הקישון" אינו המצאה שלי. שמעתי את ההמצאה הזאת מאחד החברים, והואיל והוא שותק, החלטתי להיות לו לפה. מדוע אני תומך בהצעה הזו?

יש בשם "נוף הקישון" מן העתיק והחדש גם יחד. מצד אחד הוא מזכיר לנו את שירת דבורה הנביאה: "נחל קדומים, נחל קישון". ומן הצד השני, בימינו אלה, מופיע הקישון בצביונו ומשמעותו החדשים – אגם הקישון – אבן-חן ששובצה בנוף שלנו, תופעה נהדרת של שינוי סדרי בראשית.

ה"נוף" הזה מְרוּוה את עינינו.

ה"קישון" מְרוּוה בקרוב את אדמתנו.

בצירוף "נוף הקישון" נבוא על סיפוקנו.

ג. יפעת

אורי שהם:

יפעת, הנגזרת מִיפְעָה, מרמזת על יופי, על הוד. אבל אין זה יופי נשגב או מפואר, אלא יופי שקט ושלו, מרגיע ומנחם. יפְעָה מתנגנת רך מאוד, אך כשהיא ננטית ליפעת, היא מתחזקת משמעותית על-ידי ה-ת'.

בחשבון הבחינות שאנו בוחנים חשוב להביא גם את בחינת האדם, חבר הקבוצה שייקרא על שמה. כשתשאלו איש גבת מאין הוא, הוא יענה: אני גבתי. נעים לשמוע זאת. אך אם יאמר איש שהוא עִינּוּתִי – לא יישמע הדבר נעים לאוזן כלל וכלל. מאוד מוסיקלי הוא הכינוי אפרתי לאיש אפרים, והיפוכו תל-יוספי, שהוא צורמני. כאשר איש משלנו יאמר שהוא יפְעָתִי, תהיה זו ללא ספק אמירה מעוררת כבוד, ולא רק משום שהוא מן היישוב הזה, אלא בגלל עצם הכינוי יפְעָתִי, המתנגן כל-כך.

הערה: בארכיון נרשם על ידי מלכה ארצי כי "השם 'יפעת' הובא לשיחה על ידי אורי שהם, אבל ההצעה היא של אליעזר שושני, שמסיבות מיוחדות ביקש מאורי להציע את השם הזה בשיחה". אליעזר לא היה מן הפחדנים המתחבאים מאחורי גבו של אחר בענייני ציבור, וגם לא מן הביישנים, הנמנעים מהבעת עמדה ורעיון ברבים. מדוע, אם כן, לא הציע את השם 'יפעת' בעצמו, אלא ביקש מאורי להיות המציע-כביכול (בוודאי אחרי שאורי הביע תמיכה בשם)? את הסיבה כבר לא נדע לעולם. להערכתך, הסיבה היא מעורבותו של אליעזר בצוות השמות. אני מניחה שכחבר בצוות, לא היה לו נוח להציע בשמו שם ליישוב, אולי ראה בזה אבק של ניגוד עניינים. [מ.א.]

ד. מְלֵאָת

צבי עופר:

אם לקבל את ההנחה שאין לעת עתה שום סְמֶךְ היסטורי לחידוש שֵׁם עתיק שהיה צמוד לגבעתנו, הרי לפנינו בחירה חופשית לקביעת שֵׁם סמלי ליישובנו. השם יכול לסמל את אופייה החקלאי של הסביבה, את אופיו של היישוב עצמו ושל יושביו, או של כולם יחד.

השם מְלֵאָת מבטא את אופי המקום ומסמל את המאורעות שגרמו להקמת יישובנו.

פירוש המילה מְלֵאָת – מסגרת או משבצת לאבן חן. הגבעות שאנו יושבים עליהם אומנם אינן משובצות אבני חן, אבל הן משובצות בהרבה אבנים, שבידינו להופכן לאבני חן.

המקום זה משמש כמסגרת אשר בה שיבצנו את עצמנו – את שתי החברות, מהשרון ומגבת.

ועוד: המילה מְלֵאָת נזכרת בשיר השירים כסמל למי ששרוי בשפע הצמוד לקרקע ומים. "עֵינָיו פְּיוֹנִים עַל אֶפְיָקֵי מַיִם, רְחָצוֹת בְּחֶלֶב, יִשְׁבּוֹת עַל מְלֵאָת" (שיר השירים ה' יב'). הפיוטיות של השם הזה מעלה את ערכו: שם לא נוצר רק למען אפשר יהיה להסביר בפשטות את תוכנו, השם מקרין מתוכנו על היישוב.

ה. פורת

אהרון קול:

בציבור ישנה נטייה ניכרת לשמות במשקל *ת ואומנם, בסביבתנו הקרובה ישנם כמה שמות מקומות במשקל זה: דברת, יודפת, נצרת. ברם, השמות יפעת וגרנת המוצעים לנו, קשים להיגוי ועלולים להשתבש בפי רוב חברינו ובפי מרבית תושבי הארץ. הנני מציע במקומם את השם פֹרְתַת כשם ליישובנו. שם זה קל לביטוי נכון, והינו שם נאה, שיש בו משום שבח, שגשוג וברכה: "בֵּן פֹרְתַת יוֹסֵף, בֵּן פֹרְתַת עֵלִי עֵין, בְּנוֹת צֶעֶדָה עֲלֵי שׁוֹר" (בראשית מט כב). פירוש רש"י: "בן פורת עלי עין – חינו נטוי על העין הרואה אותו"; פירוש ספורנו: "בן פורת – ענף של גפן פוריה העושה צל לרבים".

* מעניינת העובדה שהשם 'גרנות', הנקשר ליבולי השדה, הוצע על ידי איש הפלחה חיים גלעד, בעוד ש'פורת', הקשור לגפן ולכרם, הוצע על ידי עובד הכרמים אהרון קול (מ.א.).

שמות נוספים שהוצעו לוועדה ויעמדו להצבעה:

- א. אֶגְמָה – בזיקה לאגם הקישון, העתיד למלא תפקיד חשוב בכיוון התיישבותנו.
- ב. נִיר – במשמעות: עם, שבט, מקום קבע, בית; ובמשמעות שדה, חריש, עתיד.
- ג. גֶשׁוֹר – סמל לליכוד, איחוד, גשר, וגם צירוף אותיות משמותינו הקודמים.
- ד. צֶפְרִיר – רוחות הבוקר הטובות והנעימות.
- ה. נְבוֹת – סמל לחקלאי עברי הקשור לאדמתו, ואף ראשי תיבות של אותיות הסיום של שמותינו הקודמים.
 - ו. שְׂדֵיאוֹר
 - ז. שְׂגָב
 - ח. מַעְלוֹת – סמל להתיישבותנו מעל העמק, לשאיפתנו להתעלות החברה והיחיד ולחיבורנו הנפשי לא"י ומזמורי תהילים.

טוב שהחברים יעבירו את השמות במבחן השמיעה והמחשבה. הנני מקווה כי בקרוב תהיה הזדמנות להסביר ולהוסיף בעל פה מה שחסר בתיאור שבכתב.

עקיבא גושן

בצד נימוקי התמיכה בשמות, הוצגו גם נימוקי נגד.

חיים גלעד:

א. מדוע לא גֶרְנַת

א. השם – היגוי וצורתו קשים הם. כדי למנוע שיבושים וסירוסים יצטרכו לכותבו בכתוב מלא (גורנת), היינו, לקלקל את צורתו במתכוון ולפתוח פתח לשיבושי היגוי נוספים.

ב. הסיומת *ת או *ת היא הרחבה של ההברה *ה, שהיא סימן המין של השם, כגון: נְחֵלָה=נְחֵלָת, זְמֵרָה=זְמֵרָת, אֶלְהָ=אֶלְת, שׁוֹמְרָה=שׁוֹמְרָת, פּוֹרָה=פּוֹרַת וכדומה. ואילו שם שאין בסיומו *ה – בדומה למקרה של גורן – הרחבה זו זרה לו ולרוח השפה כאחת. בטוחני כי צורה זו לא תקבל אישורה על ידי כל מוסד הממונה על שמירת השפה וטיפוחה.

ב. מדוע לא יפעת

לשליטת השם הזה מספיק לדעתי נימוק אחד: אופן היגוי. השם יפעת – שיבושו רובץ לפתחו, שכן מי מאיתנו מסוגל לבטאו נכון על כל אותיותיו והברותיו, מבלי להבליע את ה-ע' ואת ה-י' החרוקה. בהיבלע ה-ע', יישאר ממנו יַפֵּת. הרוסים שבתוכנו יבטאו יַפֵּת והפולנים - יַפֵּאָת. ובהיטשטש החיריק תחת ה-י', יבוא באופן טבעי שווא במקומו, ואז יהפוך שם יישובנו לַיַּפֵּת ובלי ניקוד – לַיַּפֵּת, ודי שיבושים וסירוסים. ויש להוסיף אף זאת, שצריך להסביר פירושו של השם לכל אחד, גם לרבים יודעי עברית, וספק אם יהיה נהיר לרבים מתוכנו גם לאחר הסברות. נמצא שם זה גם בלתי מובן וגם משובש ומסורס בפי חברים וזרים.

ג. מדוע לא מְלֵאָת

שם זה, שכולו פיוט, נמצא רק פעם אחת בתנ"ך ואינו שגור אפילו בקרב יודעי השפה, פרט למשוררים ויחידי סגולה. יש לי הרגשה שאף ששם זה הולם יצירה ספרותית או קובץ יצירות, כגון 'על מְלֵאָת' לשלונסקי (מחזור שירים זה ראה אור בשנת 1947, מ.א.), אין הוא מתאים לשמש שם של יישוב. הייתי יכול להשתמש כאן בכמה נימוקים שבהם השתמשתי להתנגדות להצעת השם יפעת. גם כאן גדולה סכנת השיבוש בהיגוי ובכתיב. לדעתי, שם להיות מובן לכל, בלתי ניתן לשיבושים, וברור בכתיבתו.

אורי שהם:

לא לְגֶרְנַת

קשה להתווכח על שמות וצלצולם, או מילים ומנגינתן, כי אין אפשרות רבה לשכנע אדם בעל אוזן ודעה. גם שכנוע של אלה האומרים שאינם מבינים גדולים בפונטיקה ובבלשנות הוא מוגבל, כיוון שלכל אוזן, גם הבלתי מנוסה ביותר, יש רגישות שונה של עור התוף. ולעצם העניין: אף אחד מבין השמות שהוצעו אינו כליל שלמות, כלומר: בעל תוכן, קיצור וצליל נעים. כולם נשמעים ולא נשמעים לאוזניי, מלבד אחד: השם 'גֶרְנַת', שצלילו קשה ולא נעים, חד, גרגרני ורעשני.

למתלבטים בין 'גרנת' ל'גרנות', הנני מייעץ לבחור ב'גרנות'. אם לא 'יפעת', מוטב שניקרא 'גרנות' שטמון בו יתרון העובדה שיש בו יותר מגורן אחת, ואף-על-פי שגם בו יש קושי החיכוך בין ג' ור', הרי הן יוצרות פחות רעש כשמשפשים אותן זו בזו מאשר בשם הצורם 'גֶרְנַת'.

סוף סוף מחליטים

כעבור קצת למעלה מחודש, ח' חשוון תשט"ו (20.12.1954) נערכה הצבעה ראשונה בקלפי: בין 'גרנות' לבין 'גֶרְנֵת'. ברוב קולות נבחר גרנות. שבועיים לאחר מכן נערכה הצבעה בין כל השמות. למרבה הצער, לא נשמר רישום התפלגות הקולות בין השמות – אך זה כבר באמת לא כל כך חשוב.

בחירת החברים אושרה על ידי ועדת השמות הממשלתית, ו'איחוד השרון-גבת' היה לייפעת'. ועדת השמות פרסמה את השם החדש ברשומות, ואיזכרה בו את השמות הזמניים שרווחו בציבור במקביל: גבת ב', גבת-השרון, השרון-גבת.

**יפעת – יישוב חקלאי קיבוצי. איחוד
הקבוצות והקיבוצים. שמות קודמים: גבת
ב', גבת-השרון, השרון-גבת. מועצה אזורית
יזרעאל. נפת יזרעאל.**

מסד דאש הממשלה
ועדת השמות הממשלתית

ירושלים, תאריך: ב' בטבת תשט"ו
27 בדצמבר 1954
מס' 661/311

לכבוד
מזכירות המשק
השרון - גבת
דואר רמת דוד.
א.נ.א.

הנדון: יפעת - שם יישובכם.

א. ועדת השמות הממשלתית במליאתה אישרה את
הצעתכם

יפעת

כשם הקבע ליישובכם, במקום "השרון-גבת" (גבת ב')
והננו מאהלים לכם שגשוג והתקדמות.

בכבוד רב,

מצורף: אישור, לברית הפיקוח בן-ציון אשל

הצתקים: 1. למחלקת ההתיישבות, הסוכנות היהודית, ירושלים
2. למרשם התושבים, משרד הפנים, ירושלים
3. למנהל שרותי הדואר, ירושלים

חיים גלעד, שהיטיב כל כך להסביר את הבעייתיות בשם 'יפעת' הנתון לשיבושי הגייה וכתוב, סמך ידו על בחירת הציבור.

בעלון מיום כז' בטבת תשט"ו (21.1.1955) הוא כותב:

יפעת

לא עוד "איחוד השרון-גבת", יפעת – הוא שם יישובנו מעתה.

לא קל ליישוב, לכל יישוב, לבור לעצמו השם בו יכונה ואשר בו ימצא מִבְּעַלְמָהוּתוֹ, לתכונתו, להווי חייו ולמגמתו החברתית. ואם לגבי יישוב חדש כך, יישוב כיישובנו, שהוא בבחינת יין ישן בכלי חדש, קשתה הבחירה שבעתיים.

מאחר שנתברר לנו (על כל פנים, בשלב זה של חקר אזורנו) שאין להיאחז בשם של יישוב קדום במקום הזה, ניתנה לנו יד חופשית לבור שם ליישובנו על פי צירופי-נטיות ומאוויי-מבע לרגשות, לחוויות עבר והווה, ולסמלים אשר יתוו הדרך לקראת העתיד.

והנה נפל הפור: **יפעת**, שם שכולו טבוע בחותם החוויה הנפשית, ששורשה בתחושת המראות שקרניהם הנקלטות בנפש – גם בנפשו הקולקטיבית של ציבור – מקרינות עליה, והן חוזרות ומתגלמות ביחסו האינטימי של האדם לגוף המאציל מזיוו והודו. זהו סוד האהבה: אהבת האדם לזולת; אהבת בן העם למולדתו; זהו גם סוד הקשר הנפשי שבין היוצר ליצירתו.

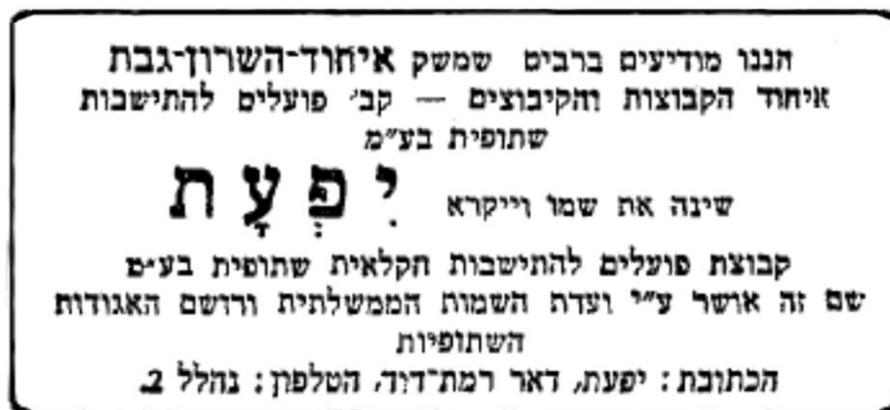
יפעת גזורה מ'פעה' שפירושה: נוי, הדר, זיו של יופי. ראו חברי השרון-גבת את יישובם החדש והנה הוא הדור-נאה הוא ו**יפעה** לו על רקע נופו של עמק יזרעאל – פינת יקרת זו של ארצנו – והגבעות העוטרות אותנו, נמנו וגמרו: יפעת – זה השם בו יכונה.

ושמא לזכות ייחשב לנו החידוש שחידשנו באוצר השמות של יישובי ארצנו. בזה גם חידשנו מסורת קדומה. שכן אבותינו הקדמונים אף הם, בחיפושיהם אחר שמות ליישובים אשר בנו, נסתייעו במראה העין, במשמע האוזן ובתחושת הלב. עדים לכך עשרות השמות במקורותינו הקדומים.

יפעת – ניקודה: חיריק, שווא וקמץ – על משקל **זְמַרְת** ("עֲזֵי וְזַמְרַת יְהוָה" - שמות טו ב, ישעיהו יב ב), **נַחֲלַת** "אֶף נַחֲלַת שְׁפָרָה עָלַי", תהילים טז ה), שלסברת פרשנים רבים יש בהם מיסוד ההזדהות ויחס הקניין: זמרת, נחלתי.

נזדהה נא אנחנו וילדינו עם יישובנו החדש, נכה בו שורש ונוסיף לו יפעה על יפעתו.

הערה: חיים גלעד, שהיה בן-תורה, בקי בכל רזי הדקדוק העברי ותורת הלשון, חשב שיש לנקד יפעת בקמץ, ואף הביא לכך סימוכין. אחרים, בכללם ועדת השמות, גרסו שיש לנקד יפעת בפתח, יפעת, כמו בצורת הסמיכות של יפעה. וכך, אף שהפרסום בעיתון היה כסברתו של חיים, לא נתקבל ניקוד זה, והשם בניקודו הרשמי הוא יפעת. [מ.א.]

יפעת – יפיע

בהנמקות לבחירת השם יפעת – הן מלכתחילה והן בדיעבד – אין איזכור לקרבת היישוב ליפיע שליד נצרת. הדבר קצת מפליא, מאחר שכבר ראינו עד כמה עמלו החברים על חיפוש זיקות וקשרים ליישובים יהודיים קדומים באזור ועד כמה ניסו להתחבר לשורשים עתיקים.

שם יפיע בקרבתנו נזכר בספר יהושע: "וַיְהִי גְבוּל נַחֲלָתָם [של שבט זבולון] עַד שְׂרִיד [...] וְשֵׁב מִשְׂרִיד קִדְמָה, מִזֶּרֶחַ הַשָּׁמֶשׁ, עַל גְּבוּל כְּסֵלֶת תְּבַר, וַיָּצֵא אֶל הַדְּבָרָת, וְעָלָה יַפְיַע" (יט י-יב). לפי הזיהוי של הארכיאולוג יוחנן אהרוני, 'כְּסֵלֶת תְּבַר' היא אֶפְסָל, 'דְּבָרָת' היא דְּבוּרִיָּה וַיַּפְיַע' היא במקום ששמר על שמו עד היום. בתיאוריו של יוסף בן-מתתיהו, מפקד הגליל, נזכרת יפיע (יאפא) כגדול כפרי הגליל, שלחם בעוז רוח ברומאים עד שנכנע. בחפירות הארכיאולוגיות שערך הארכיאולוג אליעזר-ליפא סוקניק ביפיע בשנת 1950, נמצאו שרידי בית כנסת מסוף התקופה הרומית, עם קטע מרשים שנשתמר מרצפת פסיפס.

קטע מרצפת הפסיפס בבית הכנסת

שרידי בית הכנסת ביפיע

אצל רבים מחברי יפעת היתה התלהבות גדולה לארכיאולוגיה; הגילויים של סוקניק עוררו ללא ספק שמחה והתרגשות הן בגבת והן בקבוצת השרון. דומה שאך טבעי היה שהחברים יעלו את הקירבה הגיאוגרפית לכפר העתיק, שאף שמו נגזר משורש יפיע' במשמעות של יופי והדר, כסיבה משמעותית לבחירה ביפעת'. בתיעוד שנשמר בארכיון אין לכך זכר. ייתכן, כמובן, שהדברים נאמרו בעל-פה ולא נכתבו.

אחרית דבר

שנים רבות עברו.
נראה כי הסגולות הטובות לברכה שתלו החברים בשם יפעת נתקיימו במקום.
הלוואי שימשיכו להישמר גם להבא.

מרים אהרוני
סיון תשע"ז (2017)